

HÖGSKOLAN
DALARNA

Examensarbete

Grundnivå 2

Trygghet och anknytning i förskolan

En kvalitativ intervjustudie med fyra förskollärare

Författare: Jenny Alexander
Handledare: Elisabet Lindgren Eneflo
Examinator: Stina Jeffner
Ämne/huvudområde: Pedagogiskt arbete
Kurskod: PG 2062
Poäng: 15 högskolepoäng
Examinationsdatum: 20180115

Vid Högskolan Dalarna finns möjlighet att publicera examensarbetet i fulltext i DiVA. Publiceringen sker open access, vilket innebär att arbetet blir fritt tillgängligt att läsa och ladda ned på nätet. Därmed ökar spridningen och synligheten av examensarbetet.

Open access är på väg att bli norm för att sprida vetenskaplig information på nätet. Högskolan Dalarna rekommenderar såväl forskare som studenter att publicera sina arbeten open access.

Jag/vi medger publicering i fulltext (fritt tillgänglig på nätet, open access):

Ja

Nej

Abstract: Kunskapsområdet för det här examensarbetet är barns trygghet i förskolan. Uppsatsen sätter fokus på anknytningens betydelse för tryggheten och har anknytningsteori som teoretisk utgångspunkt. Syftet för studien är att synliggöra förskollärares uppfattningar om barns trygghet och anknytning till vuxna i förskolan, samt hur förskollärare ser på det egna arbetet med att tillgodose barns behov av trygghet. Frågeställningarna är följande:

- Vilken betydelse tillskriver förskollärarna barns trygghet i förskolan?
- Vilken betydelse tillskriver förskollärarna barns möjligheter att utveckla trygg anknytning till pedagoger?
- Vilka strategier beskriver förskollärarna att de använder sig av i arbetet med att tillgodose barnens behov av trygghet och nära relationer?
- Vilka svårigheter beskriver förskollärarna att de möter i arbetet med att tillgodose barnens behov av trygghet och nära relationer?

Studiens metod är kvalitativa intervjuer med fyra förskollärare. I analysen framkommer en samstämmig syn hos de fyra informanterna gällande trygghetens betydelse i förskolan. Tryggheten beskrivs som grunden för utveckling och lärande. Betydelsen av trygg anknytning till pedagogen är ett ämne där en delvis varierande syn framkommer hos informanterna. Två förskollärare betonar anknytningens betydelse mycket tydligt, medan två inte betonar dess betydelse lika starkt. Gällande förskollärarnas beskrivningar av hur de arbetar för att tillgodose barnens behov av trygghet och nära relationer framkommer ett antal gemensamma strategier hos informanterna. Strategier som beskrivs är att bemöta barnen med närhet, lyhördhet, bekräftelse och empati, att skapa förutsägbarhet och tydliga rutiner för barnen, att dela in barnen i mindre grupper, samt att ha en god föräldrasamverkan. Förskollärarna beskriver även områden där de möter svårigheter i arbetet med att tillgodose barnens trygghetsbehov. Stora barngrupper och övergångar mellan aktiviteter är aspekter som tas upp.

Nyckelord: Anknytning, trygghet, nära relationer, förskola, förskollärare

Innehållsförteckning

1 Inledning	1
2 Syfte och frågeställningar	1
3 Bakgrund	2
3.1 Förskolans uppdrag – barns trygghet en viktig aspekt	2
3.2 Barngruppens storlek – en faktor med betydelse för barns trygghet	2
4 Teoretisk utgångspunkt och begreppsdefinitioner	3
4.1 Anknytningsteorins framväxt	3
4.2 Anknytningsteorins centrala begrepp	4
4.2.1. Anknytning	4
4.2.2 Anknytningsrelation	5
4.2.3 Anknytningsbeteende	5
4.2.4 Anknytningsystem	6
4.2.5 Trygg bas och säker hamn	6
4.2.6 Inre arbetsmodeller	6
4.2.7 Anknytningsmönster	7
4.2.8 Primär anknytningsperson och anknytningshierarki	8
4.2.9 Begrepp för avslutande analys	8
5 Tidigare forskning	8
5.1 Anknytning i förskolan	9
5.2 Relationens betydelse	11
5.3 Sammanfattning av tidigare forskning	12
6 Metod och material	13
6.1 Kvalitativa intervjuer	13
6.2 Urval	14
6.3 Genomförande av intervjuer	14
6.4 Reliabilitet och validitet	15
6.5 Etiska principer	15
6.6 Analys/bearbetning av material	16
7 Resultat och analys	16
7.1 Vilken betydelse tillskriver förskollärarna barns trygghet i förskolan?	17
7.1.2 Trygghet för utveckling och lärande	17
7.2 Vilken betydelse tillskriver förskollärarna barns möjligheter att utveckla trygg anknytning till pedagoger?	18
7.2.1 Anknytningen till pedagogen är viktig	19

7.2.2 Fler trygghetskapande faktorer	19
7.2.3 Knyta an till flera pedagoger	20
7.3 Vilka strategier beskriver förskollärarna att de använder sig av i arbetet med att tillgodose barnens behov av trygghet och nära relationer?.....	21
7.3.1 Närhet, lyhördhet, bekräftelse och empati.....	21
7.3.2 Förutsägbarhet och tydliga rutiner.....	22
7.3.3 Indelning av barnen i mindre grupper	23
7.3.4 Föräldrasamverkan	24
7.4 Vilka svårigheter beskriver förskollärarna att de möter i arbetet med att tillgodose barnens behov av trygghet och nära relationer?.....	25
7.4.1 Stora barngrupper	25
7.4.2 Övergångar mellan aktiviteter	26
7.5 Avslutande analys	26
7.5.1 Anknytningssystem	26
7.5.2 Trygg anknytning, trygg bas och säker hamn	27
7.5.3 Anknytningshierarki och primär anknytningsperson	27
7.5.4 Inre arbetsmodell	28
8 Diskussion	28
8.1 Resultatdiskussion	28
8.1.1 Trygghet och anknytning i förskolan	28
8.1.2 Strategier och svårigheter i trygghetsarbetet	29
8.2 Metoddiskussion	31
8.3 Förslag på fortsatt forskning	32
9 Referenser	33
Bilaga 1 - Informationsbrev till förskolechefer	
Bilaga 2 - Informationsbrev till medverkande förskollärare	
Bilaga 3 - Intervjufrågor till förskollärare	

1 Inledning

Kunskapsområdet för det här examensarbetet är barns trygghet i förskolan. Uppsatsen sätter fokus på anknytningens betydelse för tryggheten. En väsentlig aspekt för barns trygghet är, enligt flera forskare (bl.a. Broberg, Hagström & Broberg 2012, s. 36, Askland & Sataøen 2014, s. 60), barns anknytning till vuxna, vilket motiverar valet av anknytningsteori som uppsatsens teoretiska utgångspunkt.

Mitt intresse för uppsatsens ämnesområde växte fram under utbildningstiden på förskolläraryrket. Under min verksamhetsförlagda utbildning märkte jag att barns trygghet i förskolan var något som diskuterades i arbetslagen. En uppfattning som flera förskollärare framförde under min verksamhetsförlagda utbildning var att trygghet utgör grunden för barns välmående, utveckling och lärande. Detta väckte mitt intresse för betydelsen av barns trygghet i förskolan och förskollärares syn på detta. Förskolans läroplan betonar att förskolan ska utgöra en trygg omsorg för alla barn och samtidigt stimulera barns utveckling och lärande (Lpfö 98/2016, s. 5). Vidare hävdas i läroplanen att förskollärare ska ansvara för att barnen ”ges goda förutsättningar att bygga upp varaktiga relationer och känna sig trygga i gruppen” (Lpfö 98/2016, s. 11). Jag är nyfiken på om det finns varierande uppfattningar hos förskollärare om betydelsen av barns trygghet och barns anknytning till vuxna. Valet av uppsatsämne växte också fram utifrån funderingar kring hur barns trygghet eventuellt påverkas av faktorer som barngruppernas storlek och personaltätheten i förskolan. Området valdes även utifrån en önskan att öka min egen kunskap kring strategier som förskollärare använder sig av för att tillgodose barns behov av trygghet och nära relationer i förskolan. En kunskap som känns viktig att ta med sig i det kommande arbetslivet som förskollärare.

2 Syfte och frågeställningar

Syftet för studien är att synliggöra förskollärares uppfattningar om barns trygghet och anknytning till vuxna i förskolan, samt hur förskollärare ser på det egna arbetet med att tillgodose barns behov av trygghet.

Frågeställningarna är följande:

- Vilken betydelse tillskriver förskollärarna barns trygghet i förskolan?

- Vilken betydelse tillskriver förskollärarna barns möjligheter att utveckla trygg anknytning till pedagoger?
- Vilka strategier beskriver förskollärarna att de använder sig av i arbetet med att tillgodose barnens behov av trygghet och nära relationer?
- Vilka svårigheter beskriver förskollärarna att de möter i arbetet med att tillgodose barnens behov av trygghet och nära relationer?

3 Bakgrund

Detta avsnitt ger en kort inblick i förskolans uppdrag relaterat till barns trygghet i förskolan. Därefter belyses barngruppens storlek i relation till förskolans kvalitet, där barns välmående, utveckling och lärande är viktiga aspekter (Williams, Sheridan & Pramling Samuelsson 2015, s. 262). Barngruppens storlek är en faktor som, enligt forskare (Broberg, Hagström & Broberg 2012, s. 279-280), har betydelse för barns trygghet, vilket gör ämnet intressant att kort belysa här i bakgrundsavsnittet.

3.1 Förskolans uppdrag – barns trygghet en viktig aspekt

Läroplanen för förskolan anger de strävansmål och riktlinjer som pedagoger i förskolan är ålagda att följa. Där framgår att omsorg, utveckling och lärande är lika viktiga delar och tillsammans ska bilda en helhet i förskolans verksamhet (Lpfö 98/2016, s. 5). Begreppet anknytning används inte i läroplanen, däremot finns formuleringar om vikten av trygghet i förskolan. ”Verksamheten ska vara rolig, trygg och lärorik för alla barn som deltar. Förskolan ska stimulera barns utveckling och lärande samt erbjuda en trygg omsorg” (Lpfö 98/2016, s. 5). Att tryggheten lägger grunden för barnets utforskarlusta framkommer i formuleringen ”Förskolan ska erbjuda barnen en trygg miljö som samtidigt utmanar och lockar till lek och aktivitet. Den ska inspirera barnen att utforska omvärlden” (Lpfö 98/2016, s. 6). I läroplanen framgår även att barnen ska möta vuxna i förskolan som engagerar sig i samspelet med varje barn (Lpfö 98/2016, s. 5-6).

3.2 Barngruppens storlek – en faktor med betydelse för barns trygghet

Malin Broberg, Birthe Hagström och Anders Broberg (2014, s. 279-280) nämner i boken *Anknytning i förskolan – vikten av trygghet för lek och lärande* barngruppens storlek som en faktor som kan påverka barns upplevelse av trygghet i förskolan och betonar fördelarna med att dela in barnen i mindre grupper under dagen. Detta

behövs, anser författarna, eftersom små barn som vistas i stora barngrupper annars aktiverar sitt anknytningsbehov alltför ofta. Pedagogens roll blir då i första hand att trösta och barnen får mindre möjlighet till att tryggt utforska förskolemiljön. Barngruppens storlek i relation till barns välmående, utveckling och lärande diskuteras också av Pia Williams, Sonja Sheridan och Ingrid Pramling Samuelsson (2015, s. 264) i *Resultatdialog 2015* som är en rapport från Vetenskapsrådet. Där framkommer att barngruppens storlek i relation till kvalitén i förskolan är en omtvistad fråga och ämnet är komplext. Författarna beskriver att det finns ett antagande om att färre barn i grupperna per automatik leder till bättre kvalitet i förskolan, men vill i sin rapport formulera en mer nyanserad bild. Rapportens resultat visar att stor gruppstorlek inte per automatik har negativ påverkan på trygghet, utveckling och lärande. Författarna belyser att fler faktorer spelar in som fysisk miljö, antal barn per vuxna, barngruppens sammansättning och förskolläraernas kompetens. Dessa faktorer samspelar och påverkar hur många barn det kan vara i en grupp för att den ska fungera tillfredställande. Även Skolverkets (2016, s. 35) rapport *Barngruppens storlek i förskolan - En kartläggning av aktuell pedagogisk, utvecklingspsykologisk och socialpsykologisk forskning* visar en liknande bild. Där beskrivs att kompetens, personaltäthet relaterat till antal barn, barngruppens sammansättning och den fysiska miljön är faktorer som påverkar. Rapporten framhåller att om faktorerna samspelar optimalt kan det vara fler barn i gruppen utan negativ påverkan på trygghet, utveckling och lärande.

4 Teoretisk utgångspunkt och begreppsdefinitioner

Den teoretiska utgångspunkten för studien är anknytningsteori. Begrepp från anknytningsteorin kommer att användas i studiens avslutande analys. I följande avsnitt beskrivs hur anknytningsteorin växte fram under andra halvan av 1900-talet. Därefter redogörs för anknytningsteorins centrala begrepp.

4.1 Anknytningsteorins framväxt

Anknytningsteorin utvecklades av den brittiske psykoanalytikern John Bowlby (1907-1990). Världshälsorganisationen (WHO) anlät honom under slutet av 1940-talet och bad honom sammanställa hur hemlösa barns situation kunde förbättras, vilket var ett stort problem i Europa efter andra världskriget. Bowlby sammanställde då en rapport, *Maternal care and mental health*, som publicerades

1951 och fick stor spridning i många länder. Rapporten betonade föräldrars betydelse för barns trygghet och risker med tidiga separationer. Rapportens genomslag gav Bowlby möjlighet att forska vidare kring tidiga separationer och dess inverkan på barn. Han samarbetade med makarna Joyce och James Robertsson, som fick i uppdrag av Bowlby att utföra observationer på sjukhus av barn som på grund av sjukhusvistelse tillfälligt separerats från sina föräldrar. Observationerna visade att barnen påverkades starkt negativt av separationen från föräldrarna – vilket var en helt ny tanke denna tid. Tidigare hade föräldrar uppmanats att inte besöka sina barn under sjukhusvistelse, då föräldrarnas närvaro ansågs oroa barnen och påverka deras tillfrisknande negativt. Bowlbys nya forskning fick stor påverkan på rutiner kring sjukhusvistelse i hela västvärlden (Broberg, Hagström & Broberg 2012, s. 34).

En annan tongivande gestalt inom anknytningsteorin är psykologen Mary Ainsworth (1913-1999) från Canada. Vid universitetet i Toronto skrev hon doktorsavhandlingen *An evolution of adjustment based on the concept of security*, som färdigställdes 1939. Där myntade hon för första gången begreppet *trygg bas* som senare blev ett nyckelbegrepp inom anknytningsforskningen. Begreppet trygg bas kommer att förklaras närmare under nästa avsnitt *Anknytningsteorins centrala begrepp*. Ainsworth flyttade senare till London och där inledde hon ett livslångt samarbete med Bowlby, som delade hennes intresse för anknytning och trygghetens betydelse för barns hälsa och välmående. Ainsworths forskning gav Bowlbys anknytningsteori styrka och hennes studier visade att barn utvecklar olika anknytningsmönster till olika omvårdnadspersoner (Broberg, Hagström & Broberg 2012, s. 34-35).

4.2 Anknytningsteorins centrala begrepp

Anknytningsteorin har sitt ursprung i naturvetenskapen och har framför allt inspirerat forskning inom utvecklingspsykologin (Bowlby, 2010, s. 19). Anknytningsteorin låter sig bäst förklaras genom att beskriva innebörden av teorins centrala begrepp, vilket görs här nedan.

4.2.1. Anknytning

Bowlby (2010, s. 146) hävdar att det i människans grundläggande natur, finns en önskan och en benägenhet att knyta nära känslomässiga band till särskilda individer. Denna uppfattning utgör grunden för anknytningsteorin. Under barndomen

utvecklas anknytningen till föräldrarna och andra omvårdare, menar Bowlby (2010, s. 146), och till dessa personer vänder sig barnet för att söka tröst, skydd och trygghet. Broberg, Hagström och Broberg (2012, s. 33, 36), som har Bowlbys anknytningsteori som utgångspunkt i sin forskning, beskriver att anknytningsteori handlar om hur barn och vuxna förhåller sig till närhet, omsorg och beskydd, samt självständighet, utforskande och egen styrka. Vidare anser författarna att anknytning kan beskrivas som nära känslomässiga relationer som pågår över lång tid och där personerna inte är utbytbara. Relationen har en stor känslomässig betydelse, personerna söker varandras närhet och personerna upplever obehag om de ofrivilligt separeras från varandra.

4.2.2 Anknytningsrelation

I en anknytningsrelation krävs att den som är anknuten (d.v.s. barnet) söker trygghet, tröst och beskydd hos en större/äldre anknytningsperson (d.v.s. den vuxne), skriver Broberg, Hagström och Broberg (2012, s. 36-37). Därför är det inte så att barnet och den vuxne är anknutna till varandra. Det är barnet som är anknutet till den vuxne. Vidare menar författarna att anknytningen mellan barnet och den vuxne inte kan definieras som stark eller svag. Det beror, enligt författarna, på att barnet knyter an till sin närmaste omvårdnadsperson helt oberoende av om den vuxne förmår erbjuda trygghet, tröst och beskydd eller inte. Anknytningen mellan barnet och den vuxne definieras istället som trygg eller otrygg, beroende på om barnets sökande efter trygghet, tröst och beskydd leder till att barnet får det den behöver, förklarar Broberg, Hagström och Broberg (2012, s. 36-37). Detta kommer att beskrivas närmare under rubriken *anknytningsmönster*.

4.2.3 Anknytningsbeteende

Anknytningsteorin gör gällande att när barnet blir oroat och behöver tröst riktar det anknytningsbeteenden mot sin omsorgsperson. Det kan exempelvis vara att vilja ta sig fysiskt närmare omsorgspersonen, gnälla, gråta eller att sträcka upp armarna mot den vuxne. Bowlbys (2010, s. 34) uppfattning är att barnets anknytningsbeteende ska respekteras och ses som en inneboende och värdefull kraft. Bowlby (2010, s. 146) menar att barnets behov av återkommande tröst och stöd inte ska betraktas som barnsligt och omoget, utan något nödvändigt för barnets psykiska hälsa och positiva utveckling.

4.2.4 Anknytningssystem

Broberg, Hagström och Broberg (2012, s. 20) beskriver anknytningssystemet som en växelverkan mellan barnets nyfikenhet och utforskarlusta å ena sidan och trygghetssökande å andra sidan. Om barnet upplever oro, slås anknytningssystemet på och då släcks utforskandesystemet av. Författarna menar att om barnet i det läget får den närhet och trygghet den behöver från sin anknytningsperson kan anknytningssystemet åter sättas i viloläge. Då kan barnet på nytt aktivera sitt utforskandesystem.

4.2.5 Trygg bas och säker hamn

Begreppet trygg bas är centralt inom anknytningsteorin. Det handlar, enligt Bowlby (2010, s. 33) om den vuxnes förmåga att utgöra en trygg tillflykt, dit barnet kan återvända för att få känslomässig näring. Broberg, Hagström och Broberg (2012, s. 44) förklarar begreppet som att den vuxne utgör en trygg bas för barnets egna utforskande. Med vetskapen om att den trygga basen finns i närheten, vågar barnet bege sig ut på egna upptäcktsfärder. Den vuxne utgör en säker hamn dit barnet kan återvända för att åter söka trygghet vid upplevd fara eller oro. Askland och Sataøen (2014, s. 64) anser att barnet finner en trygg bas hos en person som upplevs som säker, varm, tillgänglig och lyhörd. Denna person ger en stark känsla av trygghet hos barnet. Bowlby (2010, s. 34) menar att om den vuxne ska kunna fungera som trygg bas, måste den respektera barnets anknytningsbeteende som naturligt och inte som något negativt eller omoget.

4.2.6 Inre arbetsmodeller

Inre arbetsmodeller är ett begrepp inom anknytningsteorin som Broberg, Hagström och Broberg (2012, s. 46-48) beskriver som barnets egna föreställningar om sig självt och sina relationer till andra människor. Arbetsmodellerna skapas utifrån de upplevelser barnet har av relationer i sin närhet. Modellerna kan präglas av övervägande positiva upplevelser eller övervägande negativa. Barnets inre arbetsmodeller påverkar hur barnet förväntar sig bli bemött i nya relationer och hur barnet betar sig i nya sociala gemenskaper. Övervägande positiva och trygga inre arbetsmodeller underlättar för barnet när det skapar nya relationer, menar författarna.

4.2.7 Anknytningsmönster

Att barn utvecklar anknytning till en vuxen har inget att göra med anknytningens kvalitet, förklarar Broberg, Hagström och Broberg (2012, s. 49), eftersom barnet utvecklar anknytning till sina närmaste omsorgspersoner helt oavsett om barnets behov av omsorg och trygghet tillgodoses. Det finns, enligt anknytningsteorin, olika typer av anknytningsmönster, vilka numera finns beskrivna i ett flertal studier och böcker (t.ex. Bowlby 2010, s. 149-151, Broberg, Hagström & Broberg 2012, s. 51, Hagström 2010, s. 54-55). I forskningen beskrivs att anknytningen till den vuxne kan vara antingen trygg eller otrygg. Den otrygga anknytningen delas i sin tur in i undvikande eller ambivalent anknytning. Dessutom finns desorganiserad anknytning som kan innebära att inget anknytningsmönster överhuvudtaget etableras (Broberg, Hagström & Broberg 2012, s. 51).

Broberg, Hagström och Broberg (2012, s. 51-52) skriver att ett barn med *trygg anknytning* till den vuxne är starkt förvissat om att den kan återvända till den trygga hamnen närhelst den har behov av det. Anknytningssystemet kan då komma i viloläge och när barnet tankat trygghet är det redo att på nytt utforska världen. Den vuxne utgör alltså både en trygg bas (utgångspunkt för barnets egna utforskande) och en säker hamn (tillflyktsort) för barnet. Leif Askland och Svein Ole Sataøen (2014, s. 64-65) anser att trygg anknytning kan utvecklas till en omsorgsperson som spenderar mycket tid med barnet och samtidigt är tillgängligt för barnets omsorgsbehov. Vidare anser författarna att den vuxne behöver ha god mentaliseringsförmåga, det vill säga förmåga att leva sig in i barnets känslor och tankar, vara emotionellt tillgänglig och förmå ge barnet trygghet och tröst.

Ett barn med *undvikande anknytning* kan ofta bete sig som att den inte har behov av den vuxne som trygg bas. Utifrån anknytningsteorin förklaras detta med att barnet har erfarenhet av att den vuxne inte kan/vill tillgodose barnets känslomässiga behov och oftast har avvisat barnets signaler om att den söker närhet, tröst och trygghet. Barnet väljer därför att hålla dessa behov för sig själv, det blir känslomässigt "självförsörjande", menar Broberg, Hagström och Broberg (2012, s. 52-53).

Ambivalent anknytning utvecklas om den vuxne är oförutsägbar i sin förmåga/vilja att tillgodose barnets behov. Barnet får då svårt att förutsäga hur den vuxne kommer

att reagera. Enligt anknytningsteorin kan det visa sig genom att barnet blir mycket passivt och lugnt eller tvärt om skruvar upp anknytningsbehovet på max, är klängigt, gråter och ängsligt bevakar den vuxne, för att garantera sig om att bli beskyddad, skriver Broberg, Hagström och Broberg (2012, s. 53-54).

Desorganiserad anknytning innebär att samspelet barn och vuxen bygger övervägande på rädsla och barnet då har svårt att etablera något anknytningsmönster överhuvudtaget. Detta kan, enligt Broberg, Hagström och Broberg (2012, s. 54-55), ske om den vuxnes psykiska eller fysiska otillgänglighet under lång tid har lett till att inte barnet kunnat få tröst och beskydd. Barnet blir rädd för den vuxnes beteende men tvingas ändå söka tröst hos denne. Barnet upplever detta som kaotiskt och har svårt att organisera sin anknytning till den vuxne.

4.2.8 Primär anknytningsperson och anknytningshierarki

Inom anknytningsteorin används begreppet anknytningshierarki. Detta förklaras av Askland och Sataøen (2014, s. 63) som att det i barnets liv finns en rangordning av anknytningspersoner, som betecknas primära eller sekundära. Den som barnet haft mest kontakt med och som varit mest tillgänglig för att svara på barnets behov, kommer att vara högst i hierarkin. Författarna menar att om barnet upplever ängslan, oro, sjukdom, trötthet eller liknande väljer barnet att ty sig till den omsorgsperson som står högst upp i hierarkin, om barnet får välja. Finns inte den primära anknytningspersonen närvarande, söker barnet tröst och närhet hos andra personer som det har anknytning till.

4.2.9 Begrepp för avslutande analys

Begrepp från anknytningsteorin som kommer att användas i den avslutande analysen är *anknytningssystem, trygg anknytning, trygg bas och säker hamn, anknytningshierarki och primär anknytningsperson, samt inre arbetsmodell*.

5 Tidigare forskning

Här presenteras tidigare forskning som berör trygghet, anknytning och nära relationer i förskolan. I sökningarna efter tidigare forskning användes databaser vid Högskolan Dalarnas bibliotek. Forskningen hittades främst via databaserna Libris och Google Scholar, genom olika kombinationer av sökorden anknytning* barn*

forskol*, trygghet* eller motsvarande ord på engelska. Några artiklar och rapporter uppmärksammades först i referenslistor i tidigare litteratur och examensarbeten. Artiklarna och rapporterna letades sedan fram via databaserna vid Högskolan Dalarnas bibliotek.

5.1 Anknytning i förskolan

Broberg, Hagström och Broberg (2012, s. 278-279) betonar att pedagogen i förskolan kan bli en betydelsefull anknytningsperson. De framhåller att en viktig uppgift för pedagogen är att hålla barnets anknytningssystem i viloläge, så att barnet kan ägna kraft åt att utforska och utvecklas. När anknytningssystemet ändå aktiveras blir pedagogens uppgift att erbjuda tröst, det vill säga att utgöra en säker hamn. Pedagogen behöver vara beredd att hjälpa barnet att reglera sina känslor och uppmuntra barnet att utforska miljön i förskolan, menar författarna. Även Askland och Sataøen (2014, s. 67) anser att det är av stor vikt att barnet har god anknytning till någon vuxen i förskolan när föräldrarna lämnar barnet. Om barnets huvudsakliga omsorgsgivare, som oftast är föräldrarna, inte finns närvarande behöver barnet ersättningspersoner som måste se barnets behov och svara på dem, menar författarna. De anser vidare att pedagogen i förskolan kan bli en viktig anknytningsperson om relationen får leva länge, pedagogen är ömsesidig i relationen till barnet och ser på sig själv som viktig för barnet (Askland & Sataøen 2014, s. 60, 70). Enligt Broberg, Hagström och Broberg (2012, s. 279, 205) är en förutsättning för att barnet ska känna trygghet att pedagogen upplevs som en förutsägbar person. Författarna nämner faktorer som att schemaläggningar, raster och ledigheter behöver planeras noggrant för att i möjligaste mån ge möjlighet till att samma pedagoger finns tillgängliga större delen av dagen. Vidare anser författarna att pedagogerna behöver vara tydliga med sin närvaro och frånvaro under dagen genom att till exempel noga berätta för barnen när de går på rast och vem som tar hand om dem under tiden. Är inte pedagogerna tydliga med detta, finns risk att barnet ägnar all kraft till att övervaka var de vuxna finns, istället för att tryggt ägna sig åt lek och utforskande.

Birthe Hagström (2010, s. 52, 182, 185) sätter fokus på anknytningens betydelse i sin avhandling *Kompletterande anknytningspedagog på förskola*. Avhandlingen behandlar problemet att barn till föräldrar med psykisk ohälsa är en eftersatt grupp.

Många av barnen växer upp under känslomässig eller fysisk otrygghet. Barnets behov av en trygg vuxen kan stå i kontrast till det föräldrarna förmår erbjuda, menar författaren. Avhandlingens övergripande problem är hur samhället kan erbjuda tidigt stöd i livet åt barn vars föräldrar lider av psykisk ohälsa. Författarens syfte är att studera hur pedagoger i förskolan genom fortbildningsinsatser kan utveckla sin roll som kompletterande anknytningsperson till barn, vars föräldrar har psykisk ohälsa och som i samverkan mellan olika verksamheter bedömts ha behov av en kontinuerlig och trygg anknytningsperson på förskolan. I avhandlingen, som har utgångspunkt i bland annat anknytningsteori, analyseras pedagogers berättelser om upplevelser av sitt lärande och arbetet med anknytningsbarnen. De deltagande pedagogerna genomgick en fortbildning i ämnet anknytning, parallellt med vardagens arbete i förskolan. Hagströms (2010, s. 187-188) centrala resultat kring pedagogernas syn på sin egen utveckling under fortbildningen kan sammanfattas med att pedagogerna uttryckte att de gick från tyckande till förståelse, samt att de betonade vikten av lärande i samspel och att ta barnets perspektiv. De blev medvetna om pedagogiska konsekvenser och betydelsen av självreflektion. Vad gäller anknytningsarbetets konsekvenser för barnen var kontinuitet och struktur, omsorg och sensitivitet betydelsefulla aspekter, enligt studiens resultat. Med en tydlig struktur blev dagen förutsägbar för barnen vilket ökade barnens trygghetskänsla. Pedagogerna såg positiva vändpunkter, samspelsutveckling och att tilliten ökade. Resultaten visade vidare att anknytningspedagogerna blev viktiga personer för barnen. Pedagogerna betonade också föräldrarnas betydelse för barnen och ansträngde sig att skapa en god relation till dessa.

En belgisk studie som, i likhet med Hagströms (2010), belyser pedagogens roll som kompletterande anknytningsperson har genomförts av Evelien Buyse, Karine Verschueren och Sarah Doumen (2009). Författarnas problemområde är betydelsen av trygg anknytning mellan barn och förskollärare och hur detta kan vara till stöd för barn med mindre trygg anknytning till sina mödrar. Studiens två syften är att undersöka om en nära relation mellan förskollärare och barn kan skydda barn som har mindre trygg anknytning till sina mödrar mot negativ utveckling som aggressivt beteende, samt att undersöka om förskollärares känslighet och lyhördhet kan förhindra att mindre tryggt anknutna barn får en mindre trygg relation med sin förskollärare. Studien utgår från anknytningsteori och författarna genomför och

analyserar observationer av barn och vuxna. Barn observeras först i sin hemmiljö, för att studera anknytningen mellan barn och mödrar. Därefter sker observation av förskollärare och barn i förskolan. Enligt författarna visade studiens resultat att om det fanns en stark närhet/anknytning mellan barn och förskollärare, löpte mindre tryggt anknutna barn lägre risk att utveckla aggressivt beteende. Resultatet visade vidare att känsliga och lyhörda förskollärare bidrog till att mindre tryggt anknutna barn inte längre riskerade en mindre trygg relation med sin förskollärare (Buyse, Verschueren & Doumen 2009, s. 33)

5.2 Relationens betydelse

I vetenskapsrådets rapport *Förskola tidig intervention* presenterar Sven Persson (2015) en forskningsöversikt över studier som berör relationen mellan barn och pedagog i förskolan. Trots att författaren inte använder anknytningsteorins begrepp i sin översikt, är hans slutsatser relevanta att presentera här då forskningen inriktar sig på betydelsen av nära relationer i förskolan. I översikten sammanställer författaren sammanlagt 67 studier, utgivna mellan åren 2009-2014, från Skandinavien, Europa, Australien och USA med utgångspunkt ifrån vad studierna säger om relationens betydelse för barns utveckling och lärande. Persson (2015, s. 122, 124, 126-127) framhåller som resultat att studierna sammantaget visar att relationer mellan pedagog och barn som kännetecknas av värme och närhet främjar barns utveckling och lärande i förskolan. Positiva pedagog-barn relationer beskrivs som särskilt viktiga den första tiden i förskolan eftersom barnen då upprättar interna arbetsmodeller för förskolans sociala miljö. Enligt författaren visar de genomgångna studierna vidare att pedagogernas känslighet och lyhördhet inför barnens sociala och emotionella behov har stor betydelse för barnens sociala och emotionella utveckling. Lyhörda och uppmärksamma pedagoger bidrar till att barnen utvecklar empatisk förmåga och bättre kan reglera sina känslor.

Betydelsen av nära relationer i förskolan beskrivs även i en kanadensisk studie, som inte berörs i Perssons översikt. Studien är intressant att ta upp då den har beröringspunkter med ämnesområdet för detta examensarbete. Sharon Quan-McGimpsey, Leon Kuczynski och Kathleen Brophy (2011, s. 232-236, 239-241) belyser relationen mellan förskollärare-barn och diskuterar två olika synsätt på denna relation. Det ena synsättet betonar att förhållandet mellan förskollärare-barn

och förhållandet mellan förälder-barn är helt olika. Förhållandet mellan förskollärare-barn är enligt detta synsätt strikt professionellt och parterna är svagt fästa vid varandra känslomässigt. Det andra synsättet betonar istället förhållandet förskollärare-barn som ett starkt anknytningsförhållande, där förskollärarna har en viktig roll som kompletterande anknytningsperson till barnet. Studiens syfte är att undersöka förskollärares uppfattningar om nära relationer med barn i sin verksamhet. Författarna genomför och analyserar intervjuer med förskollärare. Studiens frågeställningar är hur förskollärare uppfattar nära relationer med barnen, vem (barnet eller den vuxne) som initierar närheten enligt förskollärarens uppfattning, samt vilka strategier förskollärarna har för att skapa och upprätthålla närheten till barnen. Studien utgår från ett socialt relationellt perspektiv (egen översättning), som betonar att relationen är ett "tvåvägsutbyte" över lång tid, där bådadas beteende påverkar utvecklingen. Förhållandets tidigare historia och den förväntade gemensamma framtiden påverkar hur individerna interagerar i nutiden. Enligt författarna visade de centrala resultaten att förskollärarna såg på relationen förskollärare-barn som ett "tvåvägsutbyte", där både barn och vuxen hade en önskan om att vara känslomässigt nära varandra. Förskollärarna i studien ansåg att relationen förskollärare-barn kan kopplas till en intim och personlig domän som karaktäriseras av positivitet, nära kommunikation och ömsesidig känslomässig anknytning. Förskollärarna menade att närheten initierades ömsesidigt av både barn och vuxna och att relationen på så vis liknade den mellan förälder-barn. Författarna beskriver att förskollärarnas strategier för att skapa och upprätthålla närheten till barnen bland annat bestod av att ta reda på saker om barnen innan de började i förskolan. När barnen sedan började gav förskollärarna barnen bekräftelse, uppmuntran och stöd. Både vuxna och barn gavs möjlighet att dra sig undan vid bråk för att lugna ner sig. Dessutom fanns strategier för att återupprätta närheten mellan förskollärare och barn efter bråk, som att kramas eller sitta i knät (Quan-McGimpsey, Kuczynski & Brophy 2011, s. 232-236, 239-241).

5.3 Sammanfattning av tidigare forskning

Studierna som presenterats i forskningsöversikten har delvis olika infallsvinklar, trots att alla behandlar betydelsen av nära relationer i förskolan. Studierna belyser bland annat pedagogers betydelse som anknytningspersoner i förskolan och att förhållandet mellan pedagoger och barn kan liknas vid det trygga förhållandet barn

har till sina föräldrar. Några studier problematiserar att vissa barn av olika anledningar kan ha otrygg anknytning till sina föräldrar och att pedagoger då kan utgöra en kompletterande roll som anknytningsperson till barnet. Trots att studierna har olika infallsvinklar har de som gemensam beröringspunkt att barn behöver trygga och nära relationer till pedagoger i förskolan för att må bra och att trygga relationer i förskolan ökar barnens möjligheter till en positiv utveckling. Sammanfattningsvis kan konstateras att forskning kring barns anknytning till vuxna, inriktar sig övervägande mot föräldrars psykiska ohälsa och andra problem som försvårar anknytningsprocessen mellan barn och förälder. Det finns få studier som belyser betydelsen av anknytning i förskolan och pedagogens roll som anknytningsperson utifrån ett mer allmänt plan som inte är kopplat till föräldrars (bristande) omsorgsförmåga. Detta examensarbete kan utgöra ett litet bidrag till det området.

6 Metod och material

Detta avsnitt beskriver studiens metod och hur materialinsamlingen och bearbetningen av materialet gått till. Även urvalskriterier, etiska aspekter och studiens validitet och reliabilitet tas upp.

6.1 Kvalitativa intervjuer

Studiens metod är kvalitativa intervjuer med fyra förskollärare. Steinar Kvale och Svend Brinkmann (2014, s. 47) beskriver att kvalitativa intervjuer används för att söka kvalitativ kunskap, inte kvantitativ. Författarna förklarar vidare att vid kvalitativa intervjuer är det uppfattningar om specifika situationer och företeelser som eftersöks, inte allmänna åsikter. Kvalitativa intervjuer bedöms därför som ett lämpligt metodval för den här studien. Avsikten är att synliggöra några få förskollärares tankar och uppfattningar. Tanken är inte att ge en generell och allmängiltig bild av förskollärares syn på ämnet. Intervjuerna är halvstrukturerade, vilket enligt Kvale och Brinkman (2014, s. 45, 166) är lämpligt vid kvalitativa undersökningar. Det innebär att ett antal frågor och teman för intervjun är förberedda, men samtidigt finns möjlighet att under intervjun göra förändringar i frågornas form eller ordningsföljd eller lägga till följdfrågor. Sonja Kihlström (2007, s. 48) påpekar gällande kvalitativa intervjuer att det är viktigt att inte styra intervjun eller ställa ledande frågor. Det är informanternas uppfattningar som är av

intresse och intervjuaren ska så långt det går bortse från sina egen förförståelse av ämnet. Med detta i åtanke valdes så öppna frågor som möjligt till intervjun (se bilaga 3). En utgångspunkt var också att inte delge egna åsikter i samtalet med informanten för att inte påverka svaren.

6.2 Urval

Förskollärare valdes som studieobjekt eftersom studien ämnar synliggöra just förskollärares syn på trygghet och anknytning. Studien syftar inte till att tolka eller belysa barns egna uppfattningar kring ämnet, därför genomfördes inga observationer eller intervjuer med barn. Att endast intervjuja förskollärare och inte barnskötare var också ett medvetet val baserat på att förskollärarna har det övergripande ansvaret för att verksamheten sker i enlighet med målen i förskolans läroplan (Lpfö 98/2016, s. 8). En annan utgångspunkt i urvalet var att de fyra förskollärarna helst skulle arbeta på åtminstone två olika förskolor, för att kunna se eventuella skillnader i synsätt mellan förskolorna. I det slutliga urvalet arbetade två förskollärare på samma förskola, medan övriga två fanns på varsin förskola. De fyra förskollärarna representerade med andra ord tre olika förskolor. Förskollärarna presenteras i tabellen nedan. Namn på förskollärare och förskolor är fingerade.

Namn	Förskola	Ålder på avdelningens barn	Antal barn och pedagoger på avdelningen
Greta	Lyktan	1-3	12:3
Lars	Björken	3-5	19:3
Eva	Björken	1-2	15:3
Lotta	Holmen	1-3	17:3

Figur 1. Namn, förskola, barnens ålder, antal barn och pedagoger

6.3 Genomförande av intervjuer

Tidigt i arbetsprocessen togs kontakt med förskolechefer för att få tillstånd att intervjuja förskollärare (se bilaga 1). Därefter kontaktades fyra frivilliga förskollärare och tider bokades för intervjuer. Kihlström (2007, s. 51) skriver att arrangemang runt intervjusituationen behöver beaktas och att det är av stor betydelse att intervjun sker på en lugn och avskild plats. Intervjuerna genomfördes på informanternas arbetsplatser, vilket var ett medvetet val. Förutom att det underlättar tidsmässigt för deltagande förskollärare, var tanken att de skulle känna sig trygga i en välbekant miljö. I rummen som fanns till förfogande kunde samtal pågå lugnt och avskilt och utan störningsmoment. Intervjuerna spelades in för att få möjlighet att

kunna gå tillbaka till svaren flera gånger, samt att endast anteckningar bedömdes bli mindre heltäckande då det är svårt att hinna få med allt som sägs. Att spela in intervjuerna gjordes även utifrån att Kihlström (2007, s. 51) beskriver fler vinster med detta. I ett inspelat material kan intervjuaren bli uppmärksam på sin egen intervjumetodik och lättare avgöra om ledande frågor har ställts eller om informanten har påverkats av något annat intervjuaren sagt eller gjort. Allt detta sammantaget gjorde att inspelning bedömdes som lämpligt. Dock finns även nackdelar med förfarandet, som att informanterna kan bli nervösa och spända, eller inte uttrycker sig på samma sätt som de skulle ha gjort utan inspelning. Kvale och Brinkman (2014, s. 122) beskriver att det ofta märks en omedelbar förändring i deltagarnas sätt att prata när en inspelning påbörjas och när den avslutas återkommer det lättsamma vardagssamtalet. Intervjuerna spelades in med hjälp av appen Voice Recorder på mobilen och appen Röstinspelaren på datorn. Varje intervju tog 20-30 min att genomföra. Därefter följde arbetet med att analysera intervjumaterialet, vilket beskrivs närmare under rubriken *Analys/bearbetning av material*.

6.4 Reliabilitet och validitet

En studies reliabilitet handlar, enligt Kvale och Brinkman (2014, s. 295), om forskningsresultatets tillförlitlighet och då är en viktig fråga om studien kan reproduceras av andra forskare vid en annan tidpunkt. För att stärka reliabiliteten i den här studien redogörs noggrant för val av metod och hur urval och genomförande gått till. Detta gör att genomförandet kan reproduceras av andra. Validitet handlar om giltighet och sanningsenlighet, menar Kvale och Brinkman (2014, s. 296) vidare och frågan att ställa sig är om studien verkligen undersöker vad den påstår sig undersöka. Validiteten i den här studien stärks av valet av kvalitativa intervjuer som metod. I intervjuerna framkommer forskollärarnas egna åsikter, vilket studien ämnar undersöka. I genomförandet av intervjuerna lades även stor vikt vid att ställa öppna frågor, för att undvika att informanternas utsagor påverkades av intervjuarens egna åsikter.

6.5 Etiska principer

Vetenskapsrådets fyra forskningsetiska principer (Vetenskapsrådet 2002, s. 7, 9, 12, 14) beaktades i arbetet med den här studien. *Informationskravet* betyder att forskaren måste informera de av forskningen berörda personerna om

forskningsuppgiftens syfte. *Samtyckeskravet* innebär att deltagarna i en undersökning har rätt att själva bestämma om de vill delta eller inte. Forskaren måste fråga efter undersökningsdeltagarnas samtycke. Informationskravet och samtyckeskravet beaktades genom att muntlig information lämnades till förskolechef och berörda förskollärare. Dessutom delades ett skriftligt informationsbrev/samtyckesbrev ut till alla deltagande förskollärare (se bilaga 2). *Konfidentialitetskravet* handlar om att uppgifter om undersökningsdeltagarna skall ges största möjliga konfidentialitet, samt att obehöriga inte ska kunna ta del av personuppgifterna. Konfidentialiteten beaktades genom att inga namn eller andra personuppgifter nämns i studien, inte heller förskolornas eller ortens namn. *Nyttjandekravet* innebär att uppgifter om undersökningsdeltagare endast får användas för forskningsändamål. Detta beaktades genom att materialet under arbetets gång förvarades så att ingen obehörig kunde ta del av det, samt att intervjumaterialet kommer att förstöras då uppsatsen är färdig och godkänd.

6.6 Analys/bearbetning av material

Intervjumaterialet bearbetades genom att lyssna igenom inspelningarna noggrant ett flertal gånger. Därefter skrevs intervjuernas översiktliga innehåll ner i textform utan att tolka och analysera innehållet. I detta steg gjordes valet att nedteckna innehållet översiktligt, utan harklingar, hummanden, halva meningar och sådant som hör talspråket till. Utifrån det nedtecknade materialet påbörjades sedan själva analysarbetet genom att kategorisera svaren utifrån studiens frågeställningar. När denna första uppdelning var gjord, kunde vissa återkommande teman urskiljas i svaren som fick utgöra grund till den fortsatta analysen. Delar av intervjuerna, som bedömdes ha störst betydelse för studiens resultatanalys och diskussion, genomlyssnades på nytt och nedtecknades nu i sin exakta ordalydelse. Johan Malmqvist (2007, s. 125) påpekar fördelen med ett sådant förfarande. Att ordagrant skriva ut endast de avsnitt som har betydelse för syfte och frågeställningar sparar tid och energi till analysarbetet, menar författaren. Analysen avslutades med att koppla materialet till centrala begrepp inom anknytningsteorin.

7 Resultat och analys

Här presenteras resultatet av intervjuerna. Studiens frågeställningar används för att kategorisera intervjumaterialet. Under analysen framkom vissa återkommande

innehållsteman i informanternas svar. Dessa teman används som underrubriker i kategorierna. Analysen förtydligas genom utvalda citat från intervjuerna. För att förenkla läsningen av informanternas berättelser har talspråk ersatts av skriftspråk i citaten utan att innebörden förändrats. Vissa kortare delar av citaten presenteras även i tabellform för att tydliggöra analysen ytterligare (se figur 2-5). Centrala begrepp inom anknytningsteorin används som stöd i den avslutande analysen.

7.1 Vilken betydelse tillskriver förskollärarna barns trygghet i förskolan?

I intervju svaren framkommer en samstämmig syn hos de fyra informanterna gällande trygghetens betydelse i förskolan. Till denna frågeställning framträder därför endast ett innehållstema i analysen, som ges rubriken *trygghet för utveckling och lärande*.

7.1.2 Trygghet för utveckling och lärande

Barns upplevelse av trygghet i förskolan beskrivs som mycket betydelsefullt av förskollärarna. De uppger att de arbetar aktivt med att skapa trygghet för barnen. Samtliga förskollärare anser att tryggheten är viktig för att den utgör grunden för utveckling och lärande.

Trygghet	Utan trygghet
Tryggheten lägger grunden för att lära och uppleva (Lars).	Utan att barnen känner sig trygga i miljön är det svårt för dem att ta till sig det som vi erbjuder (Lars)
Tryggheten lägger grunden för att vara nyfiken och utvecklas (Greta).	Om barnen inte är trygga kan de inte lära sig något (Greta).
Tryggheten är grunden. Det är a och o (Lotta)	Utan tryggheten kan man inte lära sig något (Eva).
Finns tryggheten då utvecklas man (Lotta)	Har du inte tryggheten, då utvecklas du inte (Lotta)

Figur 2. Några exempel på informanternas beskrivningar av betydelsen av barns trygghet och frånvaron av densamma

Tryggheten är det viktigaste. Tryggheten lägger grunden för att vara nyfiken och utvecklas. Om barnen inte är trygga kan de inte lära sig något för de tycker inte det är roligt (Greta).

Utan att barnen känner sig trygga i miljön är det svårt för dem att ta till sig det som vi erbjuder. De måste känna sig trygga. Det är egentligen

det allt går ut på första tiden. De vänjer sig vid miljön, vid oss, vid kompisarna, rutinerna. Detta måste man lägga mycket krut på i början, det vinner man på sedan. Tryggheten lägger grunden för att lära och uppleva (Lars).

Utan tryggheten kan man inte lära sig något. Då vågar man ju inte utforska miljön. Är man inte trygg blir det svårare med inläringen. Kroppen är ju igång på annat (Eva).

Tryggheten är grunden. Det är a och o. Har du inte tryggheten, då utvecklas du inte, alltså då släpper du inte in visuellt och socialt. Finns tryggheten då utvecklas man, då vågar man mer, man vågar kliva fram (Lotta).

7.2 Vilken betydelse tillskriver förskollärarna barns möjligheter att utveckla trygg anknytning till pedagoger?

Betydelsen av trygg anknytning till pedagogen är ett ämne där en delvis varierande syn framkommer hos informanterna. Två förskollärare betonar att anknytningens betydelse är mycket viktig, medan två inte betonar dess betydelse lika starkt och belyser betydelsen av andra trygghetsskapande faktorer. Dessa två synsätt presenteras som två innehållsteman i följande avsnitt. Även ett tredje tema framkommer som handlar om att knyta an till flera pedagoger. Rubrikerna blir alltså följande: *anknytningen till pedagogen är viktig, fler trygghetsskapande faktorer, samt knyta an till flera pedagoger.*

Anknytningen till pedagogen är viktig	Fler trygghetsskapande faktorer	Knyta an till flera pedagoger
Anknytningen är a och o (Greta).	Barn kan knyta an till miljön, till kompisarna, till hela förskolan (Lars).	Det är en fördel att inte knyta barnet så hårt vid en person, det blir sårbart när den är frånvarande. (Lars).
Anknytningen har en enorm betydelse (Lotta).	Man kan ha trygghet i ett eget gosedjur man har med sig (Eva).	Vår tanke är att försöka få barnet tryggt med oss alla (Eva).

Figur 3. Några exempel på informanternas beskrivningar av betydelsen av anknytning till pedagogen, fler trygghetsskapande faktorer, samt att knyta an till flera pedagoger.

7.2.1 Anknytningen till pedagogen är viktig

Greta och Lotta, anser att anknytning till pedagogen har stor betydelse för barnets trygghetskänsla. Det är viktigt att barnen har en trygg pedagog som de kan ty sig till när de har behov av närhet, tröst och trygghet, menar informanterna.

Anknytning till pedagogen är a och o. Barnet behöver en anknytningsperson som den känner sig trygg med. Det är viktigt att vi är närvarande och finns på golvet. Barnet kan återvända till oss. Vi behövs som en trygg plats att ”tanka” trygghet på – som föräldrarnas roll hemma (Greta).

Anknytningen har en enorm betydelse. För de allra minsta barnen, men även för de större är det viktigt att de har en speciell person som de kan ty sig till och det blir ju så (Lotta).

7.2.2 Fler trygghetsskapande faktorer

Lars och Eva framhåller att anknytning till pedagogen har viss betydelse, men betonar inte anknytningen lika starkt när de talar om tryggheten i förskolan. De påpekar att fler faktorer bygger trygghet i förskolan. De nämner bland annat att förskolans miljö, kompisar, gosedjur och andra föremål kan vara trygghetsskapande.

Anknytning har betydelse absolut, men det är inte helt nödvändigt att det finns *en* person, *en* pedagog. Så har man ofta tänkt, men det tror jag inte att man behöver utgå ifrån. Det är mycket mer som spelar in. Barn kan knyta an till miljön, till kompisarna, till hela förskolan (Lars).

Anknytningen till pedagogen tror jag inte har lika mycket betydelse. Det finns fler faktorer som ger trygghet. Man kan ha trygghet i ett eget gosedjur man har med sig. Om man blir ledsen och anknytningssystemet startar igång så kan man hämta sitt gosedjur, eller sin napp eller om man har någonting annat (Eva).

7.2.3 Knyta an till flera pedagoger

Förskollärarna beskriver att barnen till att börja med ofta knyter an till en särskild pedagog. När det gått en tid känner sig barnen oftast trygga med flera av pedagogerna, vilket av samtliga förskollärare beskrivs som eftersträvansvärt.

Barnet behöver en person att ty sig till särskilt i början. Jag tycker barnet ska få känna att det finns en person för dem. Sedan kan man försöka med att andra pedagoger kan få komma in och lära känna barnet så att det blir tryggt med flera (Lotta).

Barnet behöver till att börja med en anknytningsperson som sedan utökas så att barnet känner sig trygg med flera. Med en del barn går det lätt med andra måste man jobba lite mer för att få den här anknytningen (Greta).

Det är en fördel att inte knyta barnet så hårt vid en person, det blir sårbart när den är frånvarande. Det är bra att försöka bredda till att barnet känner sig tryggt med många, så man inte måste börja om ifall den trygga pedagogen försvinner (Lars).

En del barn tyr sig mest till en pedagog, andra är lika bekväma med flera och det kan variera månad för månad. Vår tanke är att försöka få barnet tryggt med oss alla (Eva).

Lars menar att hur barnet knyter an till pedagogerna kan påverkas av hur barnets anknytning till föräldrarna ser ut. De erfarenheter av relationer till vuxna som barnet har sedan tidigare påverkar hur de nya relationerna utvecklas.

Mycket hänger på hur barnet byggt upp sin anknytning med föräldrarna, hur den starten är, jag tror att det är det viktigaste för att man sen ska kunna knyta an till flera vuxna. De erfarenheter man har sedan tidigare påverkar hur man tar till sig förskolan (Lars).

7.3 Vilka strategier beskriver förskollärarna att de använder sig av i arbetet med att tillgodose barnens behov av trygghet och nära relationer?

Analysen visar att ett antal gemensamma strategier återkommer i förskollärarnas beskrivningar av hur de arbetar för att tillgodose barnens behov av trygghet och nära relationer. Strategierna presenteras som fyra innehållsteman med följande rubriker: *närhet, lyhördhet, bekräftelse och empati, förutsägbarhet och tydliga rutiner, indelning av barnen i mindre grupper, samt föräldrasamverkan.*

Närhet, lyhördhet, bekräftelse, empati	Förutsägbarhet och tydliga rutiner	Indelning av barnen i mindre grupper	Föräldrasamverkan
Jag försöker vara så närvarande jag kan och lyssna hur de mår, försöker förstå (Lars).	Jag berättar för barnen vad jag gör så att jag inte bara försvinner (Greta).	Vi delar upp barnen så mycket vi kan (Lars).	Om föräldrarna känner sig trygga så är det lättare att få barnen att känna sig trygga (Lotta).
Vi behöver bekräfta barnets känslor, till exempel att det är okej att vara ledsen när mamma går (Greta).	Barnen behöver rutiner, struktur och regler för att känna sig trygga (Lotta).	Vi delar in barnen i mindre grupper. Det är ett sätt att överleva för oss, det behöver barnen (Lotta).	Vi märker att barnen blir lugnare om föräldrarna är lugnare (Lars).

Figur 4. Några exempel på informanternas beskrivningar av strategier

7.3.1 Närhet, lyhördhet, bekräftelse och empati

En gemensam strategi som framkommer i alla intervjuer är att förskollärarna förespråkar ett förhållningssätt gentemot barnen som kan beskrivas med orden närhet, lyhördhet, bekräftelse och empati. Informanterna menar att ett sådant förhållningssätt bidrar till att barnen känner sig trygga i förskolan.

Vi behöver vara närvarande, finnas där för barnet, vara på golvnivå så att barnet får ögonkontakt – inte bara ser ben. Vi behöver bekräfta barnets känslor, till exempel att det är okej att vara ledsen när mamma går (Greta).

Jag skapar en trygg relation till barnet genom samtal, genom blickar, genom närhet (Eva).

Förskollärarna beskriver att det är viktigt med närhet och lyhördhet för att märka om barnen känner sig otrygga eller trygga. Lars och Lotta märker hur barnen mår även om barnen inte säger något själva.

Jag försöker vara så närvarande jag kan och lyssna hur de mår, försöker förstå. Man kan känna av om ett barn känner sig otryggt, det är ganska tydligt även om det inte säger något. På hur det agerar i grupsituationer, det är ju mycket rutinstyrt, det kan vara någon rutin som krånglar, att barnet inte äter till exempel (Lars).

Ett barn som känner sig otryggt kanske inte vill vara med på aktiviteter, är utanför, det kanske är utåtagerande, det kanske till och med drar sig tillbaka. Här gäller det att vara observant och verkligen se alla barn (Lotta).

Hur barnen samspelar med kompisar och med pedagogerna är något som lyfts av förskollärarna, som en indikation på hur barnen mår. Informanterna försöker vara uppmärksamma på hur barnen beter sig i sociala situationer, för att förstå om barnen känner sig trygga.

Man kan se att barnen är trygga genom hur de agerar med kompisarna, om de är med och söker kontakt, vågar ta för sig och prata (Lars).

Om barnen är trygga leker de, tar in, har kamrater, de utvecklas, de ser oss, lyssnar på oss, de har ett gott förhållningssätt till sina kamrater. De mindre barnen äter, sover och mår bra (Lotta).

7.3.2 Förutsägbarhet och tydliga rutiner

Analysen visar att samtliga förskollärare använder förutsägbarhet och tydliga rutiner som strategier för att skapa trygghet för barnen. Greta anser att barnen inte ska behöva känna någon oro över var pedagogerna befinner sig.

Det är viktigt att allt är förutsägbart. Jag berättar för barnen vad jag gör så att jag inte bara försvinner. Om jag ska gå till ett annat rum, ringa ett samtal, gå hem eller duka (Greta).

Eva berättar att hennes arbetslag arbetar aktivt med att skapa tydliga rutiner för de små barnen och hon menar att detta ger barnen trygghet.

Vi jobbar mycket med rutiner. Vi har samlingar med samma sånger på samma sätt för att skapa trygghet. Rutiner är viktigt, då blir det lika även om någon pedagog är borta. Liknande samlingar, bestämda matplatser vid bordet, en ramsa när det blir mat, sova i sin vagn om man är van vid det (Eva).

Lotta betonar betydelsen av en gemensam syn i arbetslaget gällande rutiner och struktur för att öka tryggheten hos barnen. Hon beskriver att arbetslaget diskuterar och samarbetar för att hitta en gemensam väg.

Det är viktigt att man har en gemensam bild. Att man har rutiner och strategier, man pratar, diskuterar och har samma mål. Att man gör lika när det gäller regler och rutiner. Vi har våra barngenomgångar till exempel, och vi försöker hitta en samsyn. Barnen behöver rutiner, struktur och regler för att känna sig trygga. Vårt uppdrag är att få en samsyn, sträva åt samma håll (Lotta).

7.3.3 Indelning av barnen i mindre grupper

En strategi som lyfts i alla intervjuer är att förskollärarna delar in barnen i mindre grupper under delar av dagen. Informanterna menar att detta inverkar positivt på barnens välmående och trygghet.

Det kan vara skönt för barnen att inte vara så många hela tiden, så tre dagar i veckan delar vi upp dem i grupper om fem. Alla barn har en dag inne då de bara är liten grupp. Det tror jag är bra. De som är lite tillbakadragna får chans att blomma ut (Eva).

Vi delar upp barnen så mycket vi kan. Vi försöker alltid sprida oss. Alla ska inte vara på samma ställe, det blir inte bra. Här finns många möjligheter att dela på sig i den fysiska miljön, vi har fina lokaler och många rum (Lars).

Vi delar in barnen i mindre grupper. Det är ett sätt att överleva för oss, det behöver barnen. [...] Alla behöver inte gå ut samtidigt, alla behöver inte göra allting lika. Vi är ju i alla fall tre, ibland fyra pedagoger på

avdelningen. Det är jätteviktigt att dela upp dem, för barnens skull, för ljudet, för oss allihop. När det är färre barn blir vi lugnare, mindre stressade (Lotta).

7.3.4 Föräldrasamverkan

I analysen framkommer som gemensam strategi hos informanterna att arbeta aktivt med föräldrasamverkan. Samtliga förskollärare betonar betydelsen av föräldrasamverkan för att skapa trygghet för barnen. Informanterna arbetar medvetet med att bygga en förtroendefull relation med föräldrarna och menar att om föräldrarna känner sig trygga smittar det av sig på barnen. Detta blir särskilt tydligt under inskolning, förklarar Lars och Lotta.

Vi jobbar med föräldraaktiv inskolning. Föräldrarna är med hela tiden. För oss är det ännu enklare då. [...] Det är en vinst med att föräldrarna ser hela verksamheten, att de ser vad vi gör [...] Vi märker att barnen blir lugnare om föräldrarna är lugnare. Man kan märka att om man har föräldrar som är tveksamma blir barnen oroligare, de känner nog av stämningen ganska bra. Att få trygga föräldrar vinner man mycket på. Det är ju föräldrarna som barnen är närmast. Information och kontakt med föräldrar löser mycket (Lars).

Det ska bli bra redan från början vid inskolningen. Det är väldigt viktigt att föräldrarna också känner det, för det brukar smitta av sig. Känner föräldrarna en oro, då brukar det smitta av sig på barnet. [...] Om föräldrarna känner sig trygga så är det lättare att få barnen att känna sig trygga. Det är viktigt att föräldern känner förtroende och får en bra relation till pedagogerna, det känner barnet (Lotta).

Genom föräldrakontakt kan pedagogerna få information om barnens behov och intressen hemifrån, påpekar Eva. Information från föräldrarna skapar möjligheter för pedagogerna att erbjuda barnen något välbekant som skapar trygghet.

Man kanske vet vad ett barn är intresserad av för grejer, så då tar man fram det. Många barn är till exempel intresserade av Babblarna redan

hemifrån, så det använde vi mycket i början under inskolningen, för att de skulle få något välbekant och tryggt (Eva).

7.4 Vilka svårigheter beskriver förskollärarna att de möter i arbetet med att tillgodose barnens behov av trygghet och nära relationer?

Analysen visar att två innehållsteman framkommer gällande vilka svårigheter förskollärarna möter i arbetet med att tillgodose barnens trygghetsbehov. *Stora barngrupper* och *övergångar mellan aktiviteter* är aspekter som tas upp och som utgör rubriker i detta avsnitt.

Stora barngrupper	Övergångar mellan aktiviteter
Grundproblemet i den här verksamheten är att barngrupperna är för stora och de vuxna för få, det gäller alla förskolor (Lars).	I bryt, övergångar, där kan barnen känna sig mer otrygga (Eva).
Jag önskar att våra politiker förstår att vi behöver sänka barnantalet. Det blir kanske inte alltid den tryggheten som man vill (Lotta).	Övergångar kan vara svåra för barnen (Greta).

Figur 5. Några exempel på informanternas beskrivningar av svårigheter

7.4.1 Stora barngrupper

Två av förskollärarna, Lars och Lotta, belyser problematiken kring stora barngrupper i förskolan i relation till att bemöta barnens behov av trygghet och nära relationer. De talar om problemet i generella termer och menar att det inte är något som är utmärkande för just deras förskolor.

Grundproblemet i den här verksamheten är att barngrupperna är för stora och de vuxna för få, det gäller alla förskolor. Då måste man försöka hitta sätt att minska sammanhanget. [...] Hämmande för alla förskolor är barnstorlek kontra personaltäthet (Lars).

Jag önskar att våra politiker förstår att vi behöver sänka barnantalet. Det blir kanske inte alltid den tryggheten som man vill. Jag kan se det på barnen att det blir stress ibland, man ska in och man ska ut. Jag tror att barnen i förskolan kanske behöver ha det lite lugnare. Det är så viktigt att lägga den trygga grunden i förskolan (Lotta).

Förskollärarna Greta och Eva nämner inte problematiken kring stora barngrupper när de ställs inför frågan om svårigheter att bemöta barns behov av trygghet och nära

relationer. Samtliga informanter ser dock fördelar med att dela in barnen i mindre grupper under delar av dagen, vilket har belysts i tidigare avsnitt.

7.4.2 Övergångar mellan aktiviteter

Av intervjuerna framkommer att övergångar, det vill säga när barnen ska avsluta en aktivitet och övergå till en annan, är känsliga situationer som kan leda till otrygghet hos vissa barn. Det kan handla om att avbryta en lek för att klä på sig och gå ut, eller att byta upp från en samling för att sätta sig till lunch. Svårigheter vid övergångar beskrivs av Greta och Eva som en utmaning i deras arbete, men de har strategier för att underlätta dessa för barnen. Informanterna beskriver att de försöker vara ännu mer närvarande och lyhörda vid dessa situationer.

I bryt, övergångar, där kan barnen känna sig mer otrygga. Där ser man mer skillnad på vilka barn som känner sig trygga. Övergångarna underlättas av att barnen förbereds. Att ha dem lite närmare. De barn som behöver det. Kanske hålla i handen (Eva).

Övergångar kan vara svåra för barnen. Då är närheten extra viktig. Jag försöker vara särskilt lyhörd och närvarande vid övergångar (Greta).

7.5 Avslutande analys

Här presenteras några exempel som förtydligar hur resultatet kan relateras till centrala begrepp inom anknytningsteorin. Begrepp som tas upp i den avslutande analysen är *anknytningssystem*, *trygg anknytning*, *trygg bas och säker hamn*, *anknytningshierarki* och *primär anknytningsperson*, samt *inre arbetsmodell*.

7.5.1 Anknytningssystem

I citaten som presenterats i resultatdelen betonar samtliga förskollärare tryggheten som grund till utveckling och lärande. Eva säger bland annat ”Är man inte trygg blir det svårare med inlärningen. Kroppen är ju igång på annat”. Förskollärarnas beskrivning av trygghetens betydelse kan kopplas till begreppet anknytningssystem. Anknytningsteorin gör gällande att när barnet känner sig tryggt, sätts anknytningssystemet i viloläge och först då kan utforskandesystemet kopplas på (Broberg, Hagström & Broberg 2012, s. 20). Teorin utgår alltså ifrån att trygghet är

en förutsättning för utforskande, utveckling och lärande vilket överensstämmer med informanternas syn.

7.5.2 Trygg anknytning, trygg bas och säker hamn

Några av citaten belyser uppfattningen att anknytningen till pedagogen är mycket viktig för barnets upplevelse av trygghet. Greta beskriver bland annat att barnet under dagen har behov av att återvända till pedagogen för att ”tanka” trygghet. Detta kan relateras till begreppen trygg anknytning, trygg bas och säker hamn som, enligt Bowlby (2010, s. 33), handlar just om den vuxnes förmåga att utgöra en trygg tillflykt, dit barnet kan återvända för att få känslomässig näring. Greta och Eva säger vidare att övergångar mellan aktiviteter kan vara extra känsliga situationer för vissa barn och att de då tänker extra på barnets behov av en stöttande trygg pedagog. Ur ett anknytningsteoretiskt perspektiv kan detta tolkas som att förskolläraernas roll som trygg bas och säker hamn blir ännu viktigare vid dessa situationer. Förskollärarna uppger att de strävar efter att vara närvarande och lyhörda pedagoger. De talar om närhet, lyhördhet, bekräftelse och empati som trygghetsskapande strategier, vilket har beröringspunkter med begreppen trygg anknytning, trygg bas och säker hamn. Enligt anknytningsteorin är omsorgspersonens förmåga att vara lyhörd och empatisk och svara på barnets behov avgörande för utvecklingen av trygg anknytning och en förutsättning för att den vuxne ska kunna utgöra en trygg bas och säker hamn för barnet (Askland & Sataøen 2014, s. 64-65). Samma begrepp från anknytningsteorin kan relateras till förskolläraernas strävan att skapa förutsägbarhet och trygga rutiner, då den vuxnes förutsägbarhet beskrivs som en annan viktig aspekt som skapar trygg anknytning (Broberg, Hagström & Broberg, 2012, s. 205).

7.5.3 Anknytningshierarki och primär anknytningsperson

Av intervjuerna framkommer att barnet den första tiden efter inskolningen ofta etablerar en närmare relation till en enskild pedagog. I de flesta fall utvecklas detta till att barnet så småningom känner sig bekvämt i att få tröst och trygghet från flera pedagoger, enligt informanterna. Den bild som förskollärarna ger kan relateras till begreppet anknytningshierarki som av Askland och Sataøen (2014, s. 63) beskrivs som att det finns en rangordning av anknytningspersoner i barnets liv. Enligt informanternas utsagor är det vanligt att barnet åtminstone i början gör skillnad mellan olika pedagoger och helst söker tröst hos en specifik person om den finns

tillgänglig. Begreppet anknytningshierarki kan även relateras till förskollärarnas beskrivningar av föräldrasamverkan som en trygghetsskapande strategi. Förskollärarna anser att föräldrarnas känsla av trygghet eller otrygghet smittar av sig på barnen. Lars påpekar att ”Det är ju föräldrarna som barnen är närmast”. Detta kan relateras till Broberg, Hagström och Broberg (2012, s. 31-32) som menar att barnet främst vänder sig till föräldern för att tolka situationer som upplevs skrämmande eftersom att denne (för det mesta) är barnets primära anknytningsperson. Visar föräldern sig lugn och trygg med vad som sker, avspeglas alltså det i barnets beteende, enligt författarna.

7.5.4 Inre arbetsmodell

Förskolläraren Lars framhåller att barnets anknytning till föräldrarna påverkar hur barnet knyter an till pedagogerna. Han anser att de erfarenheter barnet har av relationer till vuxna sedan tidigare, påverkar hur barnet tar till sig förskolan. Lars uppfattning kan liknas vid Brobergs, Hagströms och Brobergs (2012, s. 46-48) resonemang om begreppet inre arbetsmodell. Författarna beskriver att barnets inre arbetsmodeller påverkar hur barnet förväntar sig bli bemött i nya relationer och att övervägande positiva och trygga inre arbetsmodeller underlättar för barnet när det skapar nya relationer.

8 Diskussion

Här diskuteras studiens resultat i relation till tidigare forskning. Kapitlet är uppdelat i *resultatdiskussion*, *metoddiskussion*, samt *förslag på fortsatt forskning*

8.1 Resultatdiskussion

8.1.1 Trygghet och anknytning i förskolan

Den här uppsatsen belyser förskollärarnas uppfattningar om betydelsen av barns trygghet och barns anknytning till vuxna i förskolan. En slutsats som kan dras från analysen är att förskollärarna är samstämmiga i sin syn på trygghet som grund för utveckling och lärande. Deras uppfattning går hand i hand med förskolans uppdrag och läroplanens intentioner (Lpfö 98/2016, s. 5-6), samt tidigare forskning på området (Broberg, Hagström & Broberg 2012, s. 14). Förskollärarnas fokus på utveckling och lärande framkommer också tydligt i intervju svaren, vilket kan tolkas som att förskollärarna är starka i sin övertygelse om att utveckling och lärande utgör

ett viktigt uppdrag för förskolan. Detta väcker även nya frågor. Speglar förskollärarnas utsagor att ett fokus på lärande fått ett ökat fäste i förskolan? Kan informanternas syn tolkas som att trygghet ses som en grund för lärande mer än för välbefinnande i sig? Dessa frågor ger inte denna studie något svar på men nyfikenheten väcks.

Gällande förskollärarnas syn på betydelsen av barns anknytning till pedagogen, visade analysen att åsikterna delvis skiljde sig åt. Två förskollärare ansåg att pedagogens roll som anknytningsperson var mycket viktig, medan två andra inte betonade den rollen lika starkt. Den förstnämnda synen kan jämföras med slutsatserna i Quan-McGimpseys, Kuczynskis och Brophys (2011, s. 236-238) studie där merparten av förskollärarna beskrev förhållandet mellan sig själva och barnet som ett starkt anknytningsförhållande, där förskollärarna ansågs ha en viktig roll som kompletterande anknytningsperson till barnet. Uppfattningen stöds också av Broberg, Hagström och Broberg (2012, s. 278-279), samt Askland och Sataøen (2014, s. 70) som betonar pedagogens roll som betydelsefull anknytningsperson i förskolan. Två förskollärare, som dessutom arbetade på samma förskola, betonade inte barns anknytning till pedagogen lika starkt i intervju svaren vilket ger en mer komplex bild. Kanske visar informanternas varierande syn att pedagogens betydelse som anknytningsperson är en omtvistad fråga i förskolans praktik? Här väcks också en fundering om förskollärarna som delade arbetsplats och dessutom var samstämmiga i sin syn på anknytning representerade den rådande uppfattningen på just denna förskola? Generella slutsatser bör dock dras med försiktighet, då antalet informanter är få i en kvalitativ undersökning som denna.

8.1.2 Strategier och svårigheter i trygghetsarbetet

Strategier som förskollärarna använde sig av för att skapa trygghet var att bemöta barnen med närhet, lyhördhet, bekräftelse och empati. Att detta är betydelsefullt är något som lyfts även i forskningen. Hagströms (2010, s. 187-188), Buyse, Verschueren och Doumens (2009, s. 33), samt Quan-McGimpsey, Kuczynski och Brophys (2011, s. 239-241) studier visar att omsorg, sensitivitet och lyhördhet har stor betydelse för barns trygghet. Även Persson (2015, s. 126-127) beskriver att relationer mellan pedagog och barn som kännetecknas av värme och närhet främjar barns utveckling och lärande i förskolan. Han menar vidare att känslighet och

lyhördhet inför barnens sociala och emotionella behov har stor betydelse för barns utveckling, deras förmåga att reglera sina känslor och utveckla empatisk förmåga. Det förhållningssätt som beskrevs av förskollärarna kan även kopplas till Askland och Sataøen (2014, s. 64) som menar att närhet och lyhördhet inför barnets behov är något som anses grundläggande inom anknytningsteorin för att skapa en trygg anknytning mellan barnet och dess omsorgsperson.

Att skapa förutsägbarhet och tydliga rutiner för barnen på förskolan var ytterligare strategier som samtliga förskollärare använde sig av för att öka tryggheten. Informanterna ansåg att förutsägbarhet och rutiner var betydelsefullt för barns känsla av trygghet. Detta framhåller även Hagström (2010, s. 188) betydelsen av i sin avhandling. Kontinuitet och struktur gjorde dagen förutsägbar för barnen i hennes studie vilket ökade deras trygghetskänsla, enligt författaren. Broberg, Hagström och Broberg (2012, s. 205, 279) anser att en förutsättning för att barnen ska känna trygghet är att pedagogen måste upplevas som en förutsägbar person. Detta kan relateras till en av de intervjuade förskollärarna som beskrev att hon brukar berätta för barnen var hon är och vad hon gör om hon behöver gå iväg ifrån barnen en stund.

God föräldrasamverkan var en strategi som samtliga förskollärare i studien betonade som grundläggande för att skapa trygghet för barnen. Informanterna menade att föräldrakontakten var särskilt viktig vid inskolning och ansåg att trygga föräldrar ger trygga barn. Vikten av god föräldrasamverkan är också något som betonas i förskolans läroplan (Lpfö98/2016, s. 13). Förskolläraren Eva beskrev att föräldrarnas information om barnet och dess intressen är viktig, för att kunna ta tillvara det i förskolan och på så sätt skapa igenkänning och trygghet för barnet. Denna strategi tas också upp av Quan-McGimpsey, Kuczynski och Brophy (2011, s. 239) som i sin studie beskriver att förskollärarna skapade trygghet och närhet till barnen genom att ta reda på saker om barnen innan de började i förskolan.

Det kan konstateras att förskollärarna i den här studien nämnde ett flertal möjligheter och strategier för att skapa trygghet i förskolan, men endast ett fåtal svårigheter. Övergångar mellan aktiviteter beskrevs som svåra situationer, men samtidigt nämnde förskollärarna strategier för att underlätta övergångarna, som att vara extra närvarande och lyhörda, samt att förbereda barnen på vad som ska hända. Stora

barngrupper var en annan svårighet som togs upp i ett par av intervjuerna, men även här nämnde förskollärarna samtidigt strategier för att hantera denna utmaning, som att dela in barnen i mindre grupper och dela upp ansvaret för olika barn mellan sig. Två informanter nämnde överhuvudtaget inte stora barngrupper som ett problem och de två förskollärare som belyste problemet fokuserade samtidigt på lösningar. Detta kan relateras till den forskning som visar upp komplexiteten med stora barngrupper (Williams, Sheridan och Pramling Samuelsson 2015, s. 264). I forskningen hävdas bland annat att stora barngrupper inte per automatik betyder sämre kvalitet i förskolan. Forskningen gör gällande att fler faktorer påverkar kvalitén, som fysisk miljö, antal barn per vuxna, barngruppens sammansättning och förskollärarnas kompetens. Dessa faktorer samspelar och påverkar hur många barn det kan vara i en grupp för att den ska fungera tillfredställande. Kanske visar informanternas utsagor att förskolorna de arbetar på har lyckats bra med att få dessa faktorer att samverka? Avslutningsvis kan konstateras att förskollärarna i den här studien överlag framstod som mycket lösningsinriktade i sitt arbete.

8.2 Metoddiskussion

I den här studien användes kvalitativa intervjuer som metod för materialinsamling. Kihlström (2007, s. 48) menar att det är viktigt att inte styra intervjun eller ställa ledande frågor. Stor vikt lades därför vid att ställa öppna frågor där det även fanns utrymme för följdfrågor. Detta gav förutsättningar till intressant och spontan diskussion. Vid genomlysning av intervjuerna upplevdes dock vissa följdfrågor som mer ledande, vilket troligtvis beror på att frågorna tillkom spontant i ögonblicket. Förmågan att ställa relevanta och öppna följdfrågor utvecklades under arbetets gång. Varje intervju gav mer erfarenhet och trygghet kring intervjusituationen, vilket ledde till att fler följdfrågor ställdes till de sista informanterna. Den första intervjun blev därför något kortare än de övriga, men bedöms ändå mycket givande och den bidrog med värdefull information.

Att intervjuerna spelades in med två olika verktyg, via mobil och bärbar dator, var en bra idé. Tekniska problem gjorde att vissa inspelningar hade sämre kvalitet och då kunde den kompletterande inspelningen användas. Samtliga informanter gav samtycke till inspelning och verkade ganska bekväma med situationen. Det är möjligt att inspelningssituationen påverkade informanterna något, åtminstone till en

början. Kvale och Brinkman (2014, s. 122) beskriver att det ofta märks en omedelbar förändring i deltagarnas sätt att prata när en inspelning påbörjas och detta märktes även vid dessa intervjutillfällen. Informanterna upplevdes som lite striktare och mer eftertänksamma när inspelningen körde igång. Om detta berodde på inspelningen eller på intervjusituationen i sig är svårt att avgöra. Detta märktes mindre när intervjun pågått en liten stund och informanterna upplevdes genomgående som lätta att prata med och de berättade utförligt om sina tankar.

Observation som metod hade eventuellt kunnat fördjupa studien ytterligare, genom att observationerna skulle kunna relateras till förskollärarnas intervjusvar. En fråga man då hade kunnat ställa sig är om förskollärarnas beskrivningar stämde med vad som framkom i observationerna? Utifrån uppsatsens syfte, som var att undersöka enskilda förskollärares uppfattningar om ämnet, bedöms dock kvalitativa intervjuer som ensam metod ett fullgott val.

8.3 Förslag på fortsatt forskning

Tryggheten i förskolan är ett stort ämne. Anknytning är en viktig aspekt när det gäller trygghet, men det finns även fler trygghetsskapande faktorer i förskolan. Som förslag på fortsatt forskning skulle det därför vara intressant att gå på djupet med fler av dessa faktorer. Aspekter som skulle vara intressanta att studera närmare är förskolans inomhus- och utomhusmiljö, materials placering och tillgänglighet, kamratrelationer, värdegrundsarbete, pedagogiskt förhållningssätt och hur dessa faktorer sammantaget kan inverka på barns trygghet och trivsel i förskolan.

9 Referenser

Askland, L. & Sataøen, S-O. (2014). *Utvecklingspsykologiska perspektiv på barns uppväxt*. Stockholm: Liber.

Bowlby, J. (2010). *En trygg bas – kliniska tillämpningar av anknytningsteorin* (2:a uppl.) Stockholm: Natur och kultur.

Broberg, M. Hagström, B. & Broberg, A. (2012). *Anknytning i förskolan – vikten av trygghet för lek och lärande*. Stockholm: Natur och kultur.

Buyse, E., Verschueren, K. & Doumen, S. (2009). Preschooler's attachment to mother and risk for adjustment problems in kindergarten: Can teachers make a difference? *Social Development*, 20 (1), s. 33–50.

Hagström, B. (2010). *Kompletterande anknytningsperson på förskola*. Doktorsavhandling. Malmö: Malmö Högskola.

Kihlström, S. (2007). Intervju som redskap. I: Dimenäs, Jörgen (red). *Lära till lärare: att utveckla läraryrket - vetenskapligt förhållningssätt och vetenskaplig metodik* (s. 47-69). Stockholm: Liber.

Kvale, S. & Brinkmann, S. (2014). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.

Lpfö 98/2016. *Läroplan för förskolan*. Stockholm: Skolverket

Malmqvist, J. (2007). Analys utifrån redskapen. I: Dimenäs, Jörgen (red). *Lära till lärare: att utveckla läraryrket - vetenskapligt förhållningssätt och vetenskaplig metodik* (s. 122-132). Stockholm: Liber.

Persson, S. (2015). Pedagogiska relationer i förskolan. I: Tallberg Broman (red) (2015). *Förskola tidig intervention* (s. 121-140). Stockholm: Vetenskapsrådet.

Quan-McGimpsey, S., Kuczynski, L. & Brophy, K. (2011). Early education teachers conceptualizations and strategies for managing closeness in child care: The personal domain. *Journal of Early Childhood Research*, 9 (3), s. 232–246.

Skolverket (2016). *Barngruppers storlek i förskolan - En kartläggning av aktuell pedagogisk, utvecklingspsykologisk och socialpsykologisk forskning*. Rapport nr. 433. Stockholm: Skolverket

Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk - samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet.
http://www.gu.se/digitalAssets/1268/1268494_forskningsetiska_principer_2002.pdf
f. Hämtad 2017-12-15.

Williams, P., Sonja Sheridan, S. och Pramling Samuelsson, I. (2015). Gruppstorlekens betydelse för barns möjligheter att lära och utvecklas i förskolan. I: Vetenskapsrådet (2015). *Resultatdialog 2015*. Stockholm: Vetenskapsrådet.

Bilaga 1 - Informationsbrev till förskolechefer

Information om en intervjustudie om förskollärares syn på anknytning, trygghet och nära relationer i förskolan

Jag är förskollärestudent på Högskolan Dalarna och läser sista terminen på förskolläraryrkesutbildningen. Jag är intresserad av att komma i kontakt med dig gällande mitt självständiga examensarbete. Syftet för studien är att synliggöra förskollärares uppfattningar om barns anknytning till vuxna i förskolan, samt hur förskollärare ser på det egna arbetet med att tillgodose barns behov av nära relationer och trygghet i förskolan. Metoden som jag tänkt använda mig av i examensarbetet är intervjuer med förskollärare.

Jag behöver din hjälp med att få kontakt med fyra frivilliga förskollärare för intervju. Varje intervju beräknas att ta max 60 min. Förskollärarna ska gärna arbeta på minst två olika förskolor och kan komma från avdelningar med både äldre och yngre barn.

Intervjuerna kommer att spelas in, men inspelningarna kommer att raderas efter att arbetet är färdigställt. Allt material kommer anonymiseras. Inga uppgifter om förskolans namn eller informanternas identitet kommer att finnas med i arbetet.

Jag hoppas att kunna få återkoppling från dig mycket snart, då jag behöver utföra intervjuerna redan under vecka 46 eller senast vecka 47. Exakt dag och tid för intervju har förskollärarna själva möjlighet att bestämma utifrån när det är lättast för dem att "komma ifrån".

Jag nås på denna mailadress XXX eller mobil XXX

Med vänlig hälsning
Jenny Alexander

Bilaga 2 - Informationsbrev till medverkande förskollärare

HÖGSKOLAN
DALARNA

2017-11-13

Informationsbrev om medverkan i intervjustudie

Mitt namn är Jenny Alexander. Under höstterminen 2017 skriver jag mitt examensarbete på förskolläraryrket vid Högskolan Dalarna. Min undersökning kommer att handla om barns behov av trygghet i förskolan, med fokus på anknytning och nära relationer till pedagoger. Jag kommer att använda mig av intervjuer som metod för min datainsamling. Du tillfrågas härmed om deltagande i denna undersökning.

Undersökningens syfte och innehåll

Syftet med min undersökning är att synliggöra förskollärares uppfattningar om barns anknytningsbehov i förskolan, samt hur förskollärare ser på det egna arbetet med att tillgodose barns behov av nära relationer och trygghet i förskolan. Området är viktigt att undersöka för att tryggheten utgör en viktig grund för barns välmående, utveckling och lärande. Studien vill uppmärksamma möjligheter och strategier som förskollärare använder sig av i arbetet med att tillgodose varje barns behov av trygghet och nära relationer i förskolan, men också de eventuella svårigheter som kan upplevas i samband med detta arbete. Jag ser fram mot ditt deltagande.

Genomförande

Jag planerar att fyra förskollärare ska delta i undersökningen. För dig som deltagare kommer det att innebära ett individuellt intervjutillfälle som beräknas ta max en timme. Undersökningen kommer att presenteras i form av en uppsats som ventileras i sedvanlig ordning vid Högskolan Dalarna. Du kommer om så önskas att kunna ta del av undersökningens resultat genom att få tillgång till examensarbetet när det är färdigt och godkänt.

Intervjuerna kommer att spelas in. Det insamlade materialet kommer att bearbetas av mig själv och min handledare. Din identitet som deltagare kommer inte att röjas, inte heller vilken förskola undersökningen har gjorts vid. Personer – barn eller vuxna – som på något sätt nämns i studien kommer att oidentifieras. Insamlade data förvaras hos undertecknad och kommer endast att hanteras av mig och min handledare. All insamlad data, inklusive ljudinspelningen, kommer att förstöras när examensarbetet är godkänt och klart.

Ditt deltagande i undersökningen är helt frivilligt. Du kan när som helst avbryta ditt deltagande utan närmare motivering.

Om du som är tillfrågad avstår från att delta, eller avbryter sitt deltagande så kommer detta inte att påverka det fortsatta arbetet med undersökningen.

Ytterligare upplysningar lämnas av nedanstående ansvariga:

Falun den 13/11 2017

Falun den 13/11 2017

Elisabet Lindgren Eneflo, handledare
E-post: XXX

Jenny Alexander, student
E-post: XXX

Bilaga 3 - Intervjufrågor till förskollärare

Intervjufrågor

Inledande frågor

- Hur gammal är du och hur många år har du varit verksam inom förskolan?
- Vilken åldersgrupp av barn arbetar du med just nu?
- Hur många barn och pedagoger finns på din avdelning?

Huvudfrågor

- Vilken betydelse har tryggheten i förskolan, enligt dig?
- Vilken betydelse tror du att nära relationer och trygg anknytning till pedagoger har för barns upplevelse av trygghet i förskolan?
- Hur tror du att trygghet påverkar barns välmående, utveckling och lärande?
- Hur agerar du för att skapa en trygg relation mellan dig och det enskilda barnet på förskolan? Vid inskolning? Vid barnets fortsatta tid på förskolan?
- Vilka strategier använder du och ditt arbetslag för att tillgodose hela barngruppens behov av trygghet och nära relationer i förskolan?
- Vilka svårigheter möter du och ditt arbetslag i arbetet med att tillgodose hela barngruppens behov av trygghet och nära relationer i förskolan?
- När barn upplever förändringar eller svårigheter (varaktiga eller tillfälliga) i sitt familjeliv, hur relaterar du detta till barnets trygghetsbehov i förskolan? Påverkar det din roll/ditt sätt att agera?

